

Primož Simonitti: Grški ljubezenski roman in Heliodorove Etiopske zgodbe.

- Etiopske zgodbe – antični roman
- belopolta Harikleja, hčerka črnkega kraljevskega para pride v Delfe, božansko lepa, dolgo, nevarno potovanje, nenavadne dogodivščine, prestane, se z izvoljencem Tesalcem Teagenom prebije nazaj k svojim staršem
- očitki:
  - manjka prava življenjska polnost
  - zgodba preveč nenaravna
  - junaka skonstruirana, idealizirana, tipizirna; ne delujeta psihološko utemeljeno
  - pretirana retorična patetika, dolgovezenje
- časovna umestitev antičnega romana
- **Erwin Rohde (1876)**: teza, da je gr. erotični r nastal med 2. in 6. stol. iz deklamacij poznoantičnih govorniških šol – to hipotezo kasneje ovržejo (odkrili odlomke romanov iz časa pred tem)
- čas, ko je bil odločilen vpliv retorike (sofistike)
- grški r naj bi nastal: erotični element (helenistične lj. pz) + etnografsko fantastična popotna fabulistika
- miti so se že razblinili, uveljavil se je individualizem
- začetki gr. r: 2. stol. pr.-3. stol.
- antični r je hibrid
- obstaja zunaj visoke literature
- snov, motivi, izrazna sredstva: iz arhaičnih, klasičnih, helenističnih vrst, ljudsko blago, snov vzhodnjaške pravljčnosti
- več tipov:
  - zgodovinski
  - etnografsko utopistični
  - lj. (erotični element nosilna sestavina)
  - komično-satirični
  - parodični
  - krščanski
  - romansirana biografija
- **Roman o Ninu** – 2. stol. pr.
  - asirskem kralju in njegovi lj. do sestrične Semiramide
- vojne in ločitve lj. para
- ohranjena samo dva odlomka
- snov iz pravljčne vzhodnjaške zgodovine
- **Antonij Diogen: Čuda onstran Tule** – 1. stol.
- 24 knjig
- Lukian ga je parodiral v Resnični zgodbi
- Deinias se potika po starem svetu, gre tudi v podzemlje in v kraje onstran Tule, najS otoka, gre za luno, z nje nazaj v Tيروس
- tradicija predhelenističnih potopisov + erotični motivi

- junak poroča v prvi osebi, njegova pripoved je okvir, v katerega so vložene zgodbe drugih oseb, v te pa spet nove zgodbe
- **Hariton: Zgodba o Hajreu in Kaliroi**
  - 1. ohranjen lj r
  - 8 knjig
  - možno že iz 1. stol. pr.
  - Kaliroa (historična oseba; hči sirakuškega državnika Hermokrata) se poroči z lepim Hajreom, sinom Hermokratovega nasprotnika; tekmeči zanetijo v njem neutemeljeno ljubosumje, tako da se znese nad mlado ženo; sledi navidezna smrt in pokop junakinje, razbojniki opleni njen grob in jo, saj je v resnici živa, odpeljejo s seboj; pride v Milet, v kraljestvo perzijskega kralja; vanjo se zaljubi sam kralj; Hajreo pride nekako v Egipt in na koncu se par srečno združi
- **Ksenofont Efeški: Efeške zgodbe**, 2. stol.
  - ohranjena krajša verzija
  - Habrokomes in Anteja se spoznata med procesijo v čast Artemide, se takoj zaljubita, Apolonov izrek jima napove hude preizkušnje; da bi se jim ognila, gresta na potovanje, mnogo pustolovščin: vihar, brodolom, gusarji, ločitev, drugi snubci; Anteja postane žena siromašnega pastirja, ki pa je tako plemenit, da dekle ostane devica
- **Jamblih: Babilonske zgodbe**, 2. stol.
  - Rodanes in Sinonis
  - okrutni babilonski kralj si želi prilastiti S.
  - ohlapna zgradba, mnoge etnografske zastranitve, veliko magije
- **Psevdo-Lukianov spis: Lukios ali osel**
  - zgodba o dogodivščinah junaka, spremenjenega v osla
  - kot predlogo je ta r uporabil Apulej
- **Zgodba o Apoloniju, tirskem kralju**, 3. stol.
  - kralj si po raznih dogodivščinah pridobi za ženo lepo kraljično, izgubi ženo in otroka inju najde šele po mnogih letih
- **Ahileus Tatios: roman o Leukipi in Klejtofontu**, konec 2. stol.
  - vihar zanesse pisatelja v Sidon, kjer se zaplete v pogovor z mladeničem Klejtofontom
  - K. mu pripoveduje o svojih doživljajih
  - zaljubljenca morata bežati, vihar na morju, mnoge pustolovščine, pripravljata se na beg, ju zasačijo, njega dajo v ječo, grozi mu smrt, pravočasno rešen, na koncu morata dokazati, da sta si bila zvesta
  - napeto dogajanje
  - mnogo vzporednih zgodb, retoričnih opisov, vrinjeni prizori pred sodiščem (to srečamo pri Heliodoru)
- **Longos: Dafnis in Hloa**, 2. stol.
  - bukolika + lj r

- idilična povest o dveh najdenčkih, ki odraščata pod zaščito Pana, nimf in Dioniza, odkrivata lj; odpade pustolovski element
- *lj element*
- velika, čista lj med osrednjima osebama
- po navadi kar na prvi pogled
- srečen konec
- trajna združitev zaljubljenecv
- pred tem se morata odpraviti v svet, prestati skupaj/vsak zase vrsto nadlog in preizkušenj
- oba izjemno lepa, značajske vrline
- zvestoba večkrat na preizkušnji, toda s pomočjo višjih sil vedno ohranjena
- osnovni model je vrsta nenavadnih pustolovščin – klasičen zgled Odiseja
- tuje dežele so samo sredstvo občasne geografske digresije; namen: dati zgodbi čar, jo popestriti
- zmeraj isti odločilni dogodki na dolgi poti: brodolom, ujetništvo pri gusarjih, preizkušnja zvestobe
- vse to služi za povečevanje globoke lj, ki premaga vse ovire
- *db razmere*
- razpad klasične grške mestne skupnosti
- nastop helenističnih monarhij
- razmah rimskega imperija → uveljavi se individualizem, ki je izražen z izrazitim erotizmom
- arhaični ep, helenistična historiografija vplivali na lj r
- novela v antiki: zaokrožena zgodba kratkega obsega, ki se sprva širi po ustnem izročilu, lahko postane literarna
- teme: zasebna vsakdanjost (realističen prikaz okolja in ljudi), ljudsko blago o čudežnih in grozljivih dogodkih
- venci novel – šaljivih, grozljivih, erotičnih = miletske zgodbe (avtor Grk Aristeides)
- je možno šteti novelo za predstopnjo romana?
- nemški raziskovalci NE
- italijanski DA; razlika samo v dolžini
- **Karl Kerényi, 1927:** nova hipoteza o nastanku romana
- odsev helenistično orientalskega mita o Izidi in Ozirisu: prototip božjega lj para, ki ljubi, beži, trpi, naposled se združi
- pisci tako spreminjajo religiozno snov egiptovskega mita, jo prestavijo v človeški svet – odklonijo to hipotezo (prevelik poudarek nečemu obrobnemu, priznava se samo vpliv orientalskih misterijskih kultov, pa še to bolj obrobno)
- **Reinhold Merkelbach:** Roman in misterij v antiki
- gr lj r je šifrirano misterijsko besedilo, hermetični tekst simboličnega in alegoričnega značaja
- Etiopske zgodbe tudi misterijski r, zrasel iz kulta boga Sonca
- glavna junaka = posvečenca v misterij

- ovire so posamezne stopnje v iniciacijskem ritualu
- pozitivni stranski junaki, ki jima pomagajo, so ljudje, ki omagajo na tej poti, ne morejo doseči posvetitve
- razbojniki so prispodobe zla
-
-
- v **Etiopskih zgodbah** čutiti pobožen, religiozen ton
- pogosto govor le o enem bogu in nekih višjih silah, imenovanih "bogovi"; ob teh še demoni, posredniki med čl in božjim, zli duhovi, ki trpinčijo junake romana, tudi boginje usode, Mojre in Tihe
- le redko omenjeni olimpski bogovi, še to le v splošnih frazah
- veliko moč pa ima bog Helij
- zaljubljenca se poročita, povzdignjena sta v svečenika Helija in Selene □ ustaljeni motiv: čistost obeh zaljubljenecv do poroke do bi simbolično religiozen pomen
- avtor sam opozori na religiozno-poučno tendenco svojega romana
- **Franz Altheim:**
- datira roman v 2./4 3. stol.
  - ← zgodovinski dogodki: opis oklopnih konjenikov, ki naj bi nastal pod vtisom vojne s Parti
- pleme Blemijcev, ki so bili podložni etiopski dž (do leta 250)
- zadnji, najobsežnejši, najboljši gr lj r
- 3 prizorišča: Emesa, Egipt, Etiopija
  - dogodkih v Grčiji samo v retrospektivi
- najobsežnejši del se dogaja v Egiptu, najpomembnejši v Etiopiji
- standardni motivi: sanje, ugrabitve, gusarji, razbojniki, ogrožena nedolžnost, preizkušanje zvestobe, srečni razplet
- glavna zgodba Teagena in Harikleje + stranske, ki tečejo vzporedno, se tudi križajo z glavno
- bralec postavljen in medias res; začne se z ranjenim Tegenom, sledimo nadaljevanju zgodbe, ne da bi poznali začetek
- zgled za menjavanje analitične in sintetične zgradbe je Odiseja (številni citati, motivi, kompozicija: 1./2 grajena analitično kot Odiseja, nato spremljamo junaka na njuni poti, enako v Odiseji)
- 2. del romana bolj epsko širok, nova prizorišča
- dramatičnost v 1. delu
- slaba psihološka utemeljitev – v značajih junakov ni zaslediti nobenega psihološkega razvoja
- za gr lj r značilno, da so nakazana glavna čustva, opisani njihovi fiziološki znaki, čustvo se izrazi v dejanju ali z monologom
- izrazite značajske lastnosti: Teagenes: vročekrven, strasten, prenagljen, nepremišljen
- Harikleja: bistra, odločna, prisebna tudi v nevarnosti
- avtor razkazuje svojo načitanost

- najbolj priljubljen lj roman v tistem času, tudi od 16.-18. stol.